

Ort. 1979 / nr 3-4

TAINA EUHARISTIEI, IZVOR DE VIAȚĂ SPIRITUALĂ ÎN ORTODOXIE

Pr. Prof. D. STĂNILOAE

Tema acestei expuneri mi-a fost inspirată de cartea teologului catolic Georg Koepgen, *Die Gnosis des Christentums*¹. Dr. Wilhelm Nyssen care a publicat-o în ed. III, scrie în Cuvîntul introductiv al ei, că ea e menită «să întindă o punte spre gîndirea Bisericii răsăritene, de pe baze cu totul occidentale... Iar punctul de plecare al acestei reinfrățiri al celor două Biserici nu e raționalismul și teoria critică, ci gnoza (sau cunoașterea spirituală *n.n.*) comună la începutul Răsăritului și Apusului» (p. 7-8).

De fapt în această carte impresionantă Georg Koepgen arată cum Biserica din Răsărit și cea din Apus au avut în timpul vieții lor nedespărțite trăirea lucrării lui Dumnezeu în omul credincios și numai mai târziu, după despărțirea lor, s-a impus în teologia din Occident o gîndire raționalistă, conform căreia Dumnezeu este obiectul distant al unui concept definit și nu Treimea Persoanelor pline de iubire între ele, Treime experiată prin iubirea ce ne vine din ea, dar greu de definit în concepte. Această trăire a lui Dumnezeu, venit în noi cu viața Lui, constituie spiritualitatea. Ea a rămas, după Koepgen, o caracteristică neîncetată a Bisericii din Răsărit. Dar el îi spune cu termenul, după noi mai puțin potrivit, de «mistică».

Noi considerăm că acest termen are un caracter îngust și ambiguu, pentru că el nu redă tot efortul omului credincios de a lupta pentru curățirea de păcate și pentru desăvîrșirea prin virtuți, fără de care nu se poate ajunge la trăirea lucrării lui Dumnezeu. Întregul ansamblu de eforturi și de înaintări prin virtute spre trăirea lui Dumnezeu îl exprimă, după noi, cu mult mai bine termenul de «spiritualitate», sau de «viața duhovnicească». În afară de aceea, termenul de «mistică» fiind folosit și pentru confundarea omului cu esența divină afirmată în concepțiile panteiste, cere în folosirea lui creștină totdeauna precizări suplimentare, cum nu cere termenul de «spiritualitate», sau de «viața spirituală», sau «duhovnicească».

De aceea noi preferăm termenul «spiritualitate», sau «viață duhovnicească». Spiritualitatea aceasta are ca temelie credința puternică

1. Cartea a fost publicată de Dr. Wilhelm Nyssen, în ed. III, în Spee-Verlag, Trier, 1978, după ce primele două ediții (1939 și 1940), fuseseră puse la «Index» de autoritatea Bisericii catolice, dar numai după ce ea totuși fusese citită cu mare satisfacție de mulți cititori.

în caracterul personal al lui Dumnezeu și implică în conținutul ei creșterea credinciosului în iubire de Dumnezeu prin curățirea de egoismul păcatelor și sporirea în generozitatea și autodăruirea reprezentată de virtuți. Dar numai un Dumnezeu-Persoană este un Dumnezeu liber și deci capabil să iubească și dornic să fie iubit, un Dumnezeu în stare să susțină iubirea noastră față de El și față de semenii, spre care tinde și în care culminează întreaga spiritualitate. Orice slăbire a credinței în caracterul personal al lui Dumnezeu, duce la o concepție rațională, speculativă, rece despre El, sau Îl închide în limitele unor legi care nu-I permit libertatea și căldura conștiință a iubirii și deci nici capacitatea de a stimula cu iubirea Sa și cu dorința de a fi iubit iubirea noastră. Iar un Dumnezeu personal, este un Dumnezeu în Treime, pentru că o persoană nu poate iubi cu adevărat decât o altă persoană și nu poate găsi fericirea decât în iubirea ce i-o arată altă persoană. Dumnezeu cel veșnic trebuie să aibă această iubire din veci, deci trebuie să fie din veci Treime.

Georg Koeppen spune: «Creștinismul se bazează pe Treime, nu pe un concept filosofic al spiritului absolut. E demn de remarcat — zice el — că și teologia catolică lucrează aproape exclusiv cu conceptul filosofic despre Dumnezeu, atunci când nu se raportează nemișlocit la Treime. În Treime este inclus Dumnezeu-Omul (pentru că creștinismul care crede în Treime, «știe de iubirea lui Dumnezeu față de lume și de fapta mîntuitoare a lui Hristos»). Când omul duhovnicesc (în exprimarea lui Koeppen: misticul) creștin vorbește de Dumnezeu, el nu vorbește de divinitatea metafizică — de ens a se — ci el cugetă la Dumnezeul cel întreit, care într-un mod cu totul neînțeles s-a unit cu omul prin întrupare și a mîntuit pe om... Din aceasta rezultă că deosebirea dintre mistica creștină și cea extracreștină nu este o etichetă artificial lipită de cea dintîi; ea decurge din însuși conceptul creștin (personalist-treimic, *n.n.*) al lui Dumnezeu» (p. 74—75) ².

G. Koeppen vede chiar în mistica creștină occidentală a unui Eckchart, de pildă, o influență a misticei panteiste a lui Plotin, în care caracterul Treimei persoanelor diferențiate se slăbește sub influența unui raționalism uniformizator. Koeppen zice: «În ce constă deosebirea între mistica lui Eckchart și a lui Simeon (Noul Teolog *n.n.*)? Pentru Eckchart, Treimea există ca unitate (uniformă *n.n.*) a persoanelor, el vede în aparițiile trinitare numai una; divinitatea. Dimpotrivă, Simeon vede persoanele în deosebirea lor. El vede pe Tatăl mai întîi ca Tată și pe Fiul ca Fiul. În aceasta constă marea deosebire între mistica răsăriteană și cea apuseană. Mistica apuseană este, sub influența lui Plotin monoteistă în sensul strîmt... Noi am pierdut — zice el — simțul pentru viața trinitară, pentru întrepătrunderea și pentru avizarea reciprocă a persoanelor dumnezeiești» (p. 79).

2. Se ilustrează aici cum folosirea cuvîntului «mistică» obligă mereu la precizarea distincției dintre mistica creștină și cea extracreștină, panteistă, pe cînd termenul «spiritualitate» sau și mai mult cel de «viață duhovnicească» (ba chiar cel de «viață spiritală») nu obligă la aceste continui precizări. Cu deosebire termenul de «viață» (duhovnicească, sau spiritală) implică în sine conștiința personală a unui subiect care «trăiește» această viață.

Pentru creștinismul autentic, «mistica (spiritualitatea, viața duhovnicească sau spirituală, n.n.) nu este un apendice la creștinism, care ar oferi o nouă posibilitate pentru niște suflete privilegiate; ea ține în mod necesar de actul credinței» în Treimea personală, care lucrează în noi (p. 7—75).

Viața spirituală ce țîșnește în Ortodoxie din toate punctele ei de credință și din toate actele de cult, o vede Koepgen iradiînd și din Euharistie sau din Sfînta Împărtășanie. Dovada despre aceasta o vede el în accentul pe care îl pune Biserica din Răsărit pe epicleză, sau pe invocarea Sfîntului Duh. El spune: «Prin atitudinea noastră scolastică, interpretăm prefacerea ca pe un proces real extern. Biserica răsăriteană gîndește altfel. Pe ea nu o interesează conceptele și procesele obiective. Nu o interesează întrebările puse la noi prin reformațiune în mod conștient sau inconștient despre modul prefacerii, sau despre cum e prezent Hristos în piine etc. Biserica răsăriteană nu vede conceptul, ci evenimentul însuși, realitatea spirituală. Ce este pentru ea Euharistia? Prefacerea pîinii și vinului în trupul și sîngele lui Hristos? Desigur, este și aceasta. Dar aceste lucruri, pentru noi așa de importante, sînt privite de ea ca ceva secundar. Pentru ea pe primul plan stă nu prefacerea, ci îndumnezeirea creaturii. În adîncurile spiritului se săvîrșește unirea între Dumnezeu și lume, sau faptul că Mielul veșnic — în sensul Apocalipsei — se jertfește încă odată. Taina este punctul în care se săvîrșește pătrunderea celeilalte lumi în cea a noastră de aici. Și acest fapt este opera Sfîntului Duh».

Koepgen vede între problematica occidentală în legătură cu Euharistia și între cea răsăriteană, aceeași deosebire ca între modul în care fiziicianul descompune lumina soarelui în spectrul culorilor și între modul cum redă pictorul această lumină pe paleta lui. «Pentru gîndirea răsăriteană e de neînțeles cum din simbolica actului sacramental se detașează un singur moment, care apoi este obiectualizat (verdinglicht) și privit ca un obiect extern, considerat ca esențial pentru tot evenimentul; pentru gîndirea occidentală tocmai acest moment este lucrul hotărîtor, — hotărîtor pentru că o luptă de secole a învățat (erhărtet hat) această detașare și această atitudine spirituală» (p. 243).

*

Vom porni în expunerea legăturii pe care o vede ortodoxia între Euharistie și viața spirituală, tocmai de la rolul pe care ea îl atribuie, conform lui Koepgen, Sfîntului Duh în prefacerea euharistică. În epicleza ortodoxă preotul spune: «Încă aducem Ție această slujbă cuvîntătoare și nesingeroasă (τὴν λογικὴν τῆς τῆς καὶ ἀναίμακτον λατρείαν) și Te chemăm, îți cerem și Te rugăm: trimite Duhul Tău cel Sfînt peste noi și peste aceste daruri ce sînt puse înainte și fă piinea aceasta cinstit trupul Hristosului Tău, iar ce este în potirul acesta, cinstit sîngele Hristosului Tău, prefăcîndu-le prin Duhul Tău cel Sfînt».

Prefacerea pîinii în trupul, iar a vinului în sîngele Domnului nu este un proces asemenea prefacerilor ce se săvîrșesc în natură, ci o lucrare a Duhului Sfînt, care, ca toate actele Duhului, transfigurează și îndumnezeiește cele ale naturii și pe omul însuși, prin iradierea transfigurării săvîrșite întii cu firea omenească pentru că spre om și prin om se extinde iubirea dumnezeiască. De aceea se cere în epicleză venirea Duhului Sfînt întii «peste noi», adică peste preotul liturghisitor și peste comunitatea adunată și apoi «peste darurile ce sînt puse înainte», întrucît aceste daruri fiind aduse de comunitatea liturgică, o reprezintă pe ea, sau sînt în legătură cu ea.

Duhul Sfînt a transformat prin înviere întii trupul lui Hristos și de aceea această transfigurare se extinde nu peste pîinea și vinul în ele însele, ci peste pîinea și vinul ca daruri ale comunității ce crede în El și pentru ca Hristos să se împărtășească prin ele și mai mult celor ce cred în El. Căci prin credința în El, ei se află într-o legătură interioară cu El. Întii s-a transformat umanitatea lui Hristos, deci baza acestei transfigurări e pusă la întruparea Fiului lui Dumnezeu, deși s-a desăvîrșit la Înviere. Deci dacă Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat de la Duhul Sfînt pentru a intra, prin Duhul Sfînt, într-o relație cu oamenii, prin înviere umanitatea Lui umplindu-se deplin de Duhul Sfînt, iradierea Lui în oamenii credincioși și în cele ce aparțin lor atinge o intensitate supremă. De aci rezultă că de Duhul care iradiază din Hristos în momentul prefacerii, nu se resimt prin prefacerea lor numai pîinea și vinul, ci și toți credincioșii din Biserică chiar dacă nu se împărtășesc de trupul și de sîngele Lui. Deci toți credincioșii vii și morți ai Bisericii beneficiază prin Euharistie de o lucrare a Duhului lui Hristos Cel înviat, în ei, și prin Duhul se realizează o nouă unitate între ei. O spun aceasta toate rugăciunile din Sfînta Liturghie de după actul prefacerii. Întii beneficiază credincioșii vii prezenți, dar apoi și ceilalți, vii și morți, mai ales cei pomeniți cu numele, care sînt legați prin actul pomeniri de cei prezenți. O rugăciune de după prefacere cere: «Adu-ți aminte, Doamne, de orașul (de satul) acesta, în care viețuim și de toate orașele și satele și de cei ce cu credință viețuiesc întrînsule. Adu-ți aminte, Doamne, de cei ce călătoresc pe ape, pe uscat și prin aer, de cei bolnavi, de cei ce pătinesc, de cei robiți și de izbăvirea lor. Adu-ți aminte, Doamne, de cei ce aduc daruri și fac bine în sfintele Tale biserici și-și aduc aminte de cei săraci; și trimite peste noi toți milele Tale». Iar în alta, Biserica se roagă: «Pentru mîntuirea și iertarea păcatelor robilor lui Dumnezeu (N)». Apoi «pentru iertarea păcatelor și odihna sufletelor robilor lui Dumnezeu (N) în loc luminat... unde strălucește lumina feței Tale».

Dar această iradiere a Duhului lui Hristos peste comunitatea adunată și peste darurile aduse de ea, apoi peste tot sufletul credincios, îndeosebi peste cei pomeniți, este urmarea rugăciunii și unită cu rugăciunea. Rugăciunea preotului și a comunității adunate în jurul lui este antena care urcînd la Dumnezeu, face să coboare prin ea puterea de transfigurare a Duhului Său peste preot, peste comunitate și peste

darurile aduse și, în diferite gradații, peste ceilalți credincioși din Biserică și mai ales pentru cei pomeniți, vii și morți. Prefacerea se produce prin iradierea puterii Duhului Sfânt și ea spiritualizează așa-zicînd pe preot, comunitatea și darurile aduse de ea și pe credincioșii de mai departe, ridicîndu-i pe toți și pe toate în alt plan decît cel natural și unindu-i și mai mult în Duhul lui Hristos ca trup tainic al Lui.

Duhul Sfânt este dinamic, este iradiant și transfigurator prin excelență. De aceea, odată ce comunitatea îl cere, concentrată în preot sau unificată în jurul lui și în el, deci cu o rugăciune unitară care face din toți o unitate în Hristos, împreună cu darurile aduse, o unitate deschisă lui Hristos, Duhul pătrunde în ea și în darurile ei și în toți cei care sînt pomeniți. Pătrunde cu deosebită putere în darurile aduse, pentru că toți se pot împărtăși prin ele în mod vizibil de același Hristos nevăzut. Prin această împărtășire de Hristos prin aceste daruri prefăcute în trupul și sîngele Lui, comunitatea întreagă, care este trupul Lui tainic, e asimilată la un grad și mai înalt cu Hristos Cel înviat, din care iradiază Duhul.

De aceea dacă comunitatea și toți cei pomeniți de ea, vii și morți, se bucură de o transfigurare din partea Duhului lui Hristos, fără ca să se prefacă în ființa Lui, darurile aduse de comunitate prin preot se prefac din piine și vin în însuși trupul și sîngele Domnului, umplîndu-se prin calitatea lor de daruri unite cu trupul cel tainic al Domnului, de tot Duhul care este în Hristos Cel înviat, prefăcîndu-se în trupul și sîngele Lui personal, pentru ca trupul Lui tainic, sau comunitatea credincioșilor împărtășindu-se de ele, să sporească și mai mult în calitatea ei de trup tainic al Domnului.

Căci cei ce se împărtășesc în ele, odată devenite însuși trupul și sîngele lui Hristos, pline întru totul de Duhul lui Hristos, se împărtășesc într-o măsură și mai mare de Duhul din Hristos Cel înviat, după ce într-o mai mică măsură îl au pe acesta de mai înainte și prin El pot cere, prin epicleză, venirea și mai deplină a Duhului lui Hristos.

Motivele pentru care piinea și vinul ca daruri ale comunității se prefac în trupul și sîngele Domnului, iar membrii comunității nu se prefac, sînt mai multe.

Primul motiv e că credincioșii au deja un trup și un sînge omenesc, asemenea cu cele ale lui Hristos și unite în parte cu ele. Iar acum se unesc într-o măsură și mai mare cu ele prin împărtășire.

Al doilea motiv pentru care piinea și vinul se prefac, este că piinea și vinul sînt prin firea lor menite să se prefacă în trupul omenesc pentru a-l întreține. În general rațiunile tuturor celor ce sînt date spre hrănirea omului se prefac în rațiunea trupului și sîngelui omenesc. Numai trupul și sîngele omenesc, și anume trupul și sîngele fiecărei persoane în parte sînt destinate să rămînă în veci. Chiar dacă trupul și sîngele omenesc sînt supuse, după căderea în păcat, morții, moartea aceasta nu e veșnică. Trupul și sîngele omului sînt destinate învierii și vieții de veci. În trupul și în sîngele omenesc sînt menite să se unifice, transfigurîndu-se, toate chipurile materiale ale cosmosului,

precum în mintea omului sînt menite să se unifice rațiunile tuturor, ca apoi prin mintea lui unită cu Dumnezeu, să se adune toate în Dumnezeu.

Totuși chipurile lor vor rămîne în veci, dar cu rațiunile lor profund înrădăcinate în trupul și sîngele omenesc, această înrădăcinare a lor în comunitatea umană îndumnezeită și prin ea în Hristos, reflectîndu-se în frumusețea și transparența lor îndumnezeită. Prin toate chipurile lumii își vor fi deplin transparenți înșiși oamenii și prin ei, sau chiar prin ele direct, Hristos însuși. Sfîntul Simeon Noul Teolog zice în această privință: «Dat fiind că ei (cei uniți cu Hristos) sînt duhovnicești și transparenți (δῆφανοι ὄνται), fiind adunați în acele lăcașuri și locuri de odihnă dumnezeiești, Împărăția cerului este ca un întreg, fiind un locaș unic și așa va apărea tuturor dreptilor; în ea se va vedea pretutindeni de către toți Împăratul tuturor, El va fi prezent fiecăruia și împreună existent cu fiecare, luminînd fiecăruia și fiecare luminînd în El»³. Ca un locaș al bunătăților infinite, sau ca o cămară a unirii culminante a tuturor întreoaltă și cu Hristos vede și o rugăciune dinainte de Sfînta Împărtașanie trupul lui Hristos; ca un locaș, sau ca un sîn de iubire caldă, în care se adună toți ca niște frați în inima fratelui mai mare. E cămara de nuntă a fiecăruia cu Mirele Hristos în care trebuie să intrăm cu haina sufletului curată: «Întru strălucirile sfinților Tăi cum voi intra eu nevrednicul? Că de voi îndrăzni să intru în cămară, haina mea mă vădește că nu este de nuntă; și voi fi legat și lepădat de îngeri».

Dar dacă prefacerea transfiguratoare a cosmosului material în trupul și sîngele omenesc a rămas, după căderea omului din unirea cu Dumnezeu, deci cu Duhul Lui, doar un proces natural, fără efecte durabile și generale, Duhul care a umplut prin înviere trupul și sîngele lui Hristos, a ridicat prin puterea Lui, această prefacere la nivelul unei transfigurări și îndumnezeiri instantanee mai presus de fire.

Un al treilea motiv pentru care pîinea și vinul aduse de comunitate se prefac în trupul și sîngele Domnului fără să se piardă chipurile lor, este că chipurile pîinii și vinului sînt mijloace prin care noi mîncăm trupul și bem sîngele lui Hristos, mîncare prin care se înfăptuiește o unire cu mult mai deplină între Hristos și noi decît prin simpla iradiere a trupului Lui în noi. Actul de mîncare și de băutură este actul supremei uniri a noastră cu ceea ce mîncăm și bem, în acest caz cu trupul și cu sîngele lui Hristos, mîncat și bătut prin chipul pîinii și vinului. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice în acest sens: «Hristos ne-a dat puțința să ne săturăm de trupul Lui, ridicîndu-ne la o prietenie și mai mare și arătîndu-ne dorul Lui către noi, căci nu se dă pe Sine celor ce doresc numai ca să-L vadă, ci și ca să-L atingă, să-L mănînce și să se sădească în trupul Lui și să se unească cu El și să sature întreg dorul»⁴.

3. *Traitées théologiques et éthiques. I*, în «Sources chrétiennes», nr. 122, *Traité I*, p. 123.

4. *Oml. 46 la Ioan II*; P.G. 59, 60.

Hristos se folosește de chipurile pîinii și vinului pentru a ni se da ca mîncare și băutură, atît pentru că El a devenit nevăzut după înălțare, cît și pentru că pîinea și vinul sînt alimentele principale pe care le mîncăm și bem noi, nu trupul și sîngele descoperit, dar prin chipul pîinii și vinului putem mîncă însuși trupul Lui și putem bea însuși sîngele Lui, întrucît chipurile pîinii și vinului sînt deplin înrădăcinate, cu rațiunile lor, în trupul și în sîngele Lui, adică în rațiunea trupului și singelui Lui și transfigurate prin aceasta și prefăcute în trupul și sîngele Lui, dincolo de chipurile lor.

Astfel, dacă în veacul viitor toate vor fi transfigurate la maximum în Hristos și El va fi transparent și va iradia prin toate la maximum, iar aceasta nu numai pentru a-L vedea și atinge și a rămînea cu El în această legătură prin iradiere, ci și pentru a-L minca prin cele de mîncat, fără a ne sătura de El și fără a le elimina pe acestea ca în viața de aici, ci pentru a le asimila ca niște raze luminoase în trupul nostru, și pentru a le face transparente prin el, toate vor fi o universală Euharistie. Aceasta este «împărtășirea mai adevărată» de care ne rugăm să avem parte în Împărăția cea neînserată a lui Hristos.

Atunci transparența lui Hristos va fi atît de accentuată că toate vor fi luminate în mod neîntrerupt de soarele Hristos, încît acolo nu se va mai alterna ziua cu noaptea. Dar Hristos este tot atît de prezent și acum în chipurile pîinii și vinului încît pentru cei înaintați în viața duhovnicească prin curăție, lumina Lui este văzută în chip tainic și căldura curată a singelui Lui este simțită într-un chip spiritual. Trupul și sîngele lui Hristos nu sînt numai spiritual transparente prin chipurile pîinii și vinului, ci și simțite de cei a căror sensibilitate spirituală este întărită prin Duhul Sfînt prezent în ele. De aceea credincioșii cîntă după Sfînta Împărtășanie: «Văzut-am lumina cea adevărată, primit-am Duhul cel ceresc». Iar simțirea prezenței trupului și singelui Domnului în Euharistie, pline de focul dumnezeiesc al iubirii Lui, o exprimă credinciosul cînd se apropie să se împărtășească de ele, prin următoarele stihuri: «Sîngele cel îndumnezeitor privind te înspăimîntă, o, omule, că foc este și arde pe cei nevrednici. Dumnezeiescul trup mă îndumnezeiește și mă hrănește, îmi îndumnezeiește sufletul și-mi hrănește minunat mîntea».

Trupul lui Hristos este atît de pneumatizat, sau materialitatea Lui atît de subțiată de Duhul, încît raționalitatea Lui dinamizată prin Duhul luminează însăși mîntea și îndumnezeiește însuși sufletul nostru, în care sînt înrădăcinate și deci luminate rațiunile trupului nostru. Sfîntul Simeon Noul Teolog vede chiar un rost esențial al Botezului și al Euharistiei în experiența lui Dumnezeu, care dă celui ce crede o cunoștință a Lui, superioară cunoștinței prin cuvînt și învățătură: «Căci dacă ni s-ar da cunoștința adevăratei înțelepciuni și științe a lui Dumnezeu prin scrieri și învățături, ce trebuință ar mai fi de credință, sau de dumnezeiescul Botez și de împărtășirea de Sfintele Taine»⁵.

Ba mai mult, trupul Domnului atrage pe credincioși cu o dulceață curată, care este dulceața dragostei lui Hristos, ipostasul dumnezeiesc întrupat din iubire față de oameni și care își arată iubirea Sa față de noi și prin trupul pe care l-a luat, producând prin ea o adâncă transformare întâi în el și apoi în noi. Iar împărtășirea de trupul lui Hristos produce, de aceea, o desfătare și o veselie negrăită sufletului, căci e comuniunea în iubire cu Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat, plin de iubire nesfârșită: «Indulcitu-m-ai cu dragostea Ta Hristoase și m-ai schimbat cu dumnezeiasca Ta iubire; drept aceea arde cu focul cel nematerial (al iubiri Tale, n.n.) păcatele mele și mă învrednicește a mă sătura cu desfătarea care este întru Tine, ca de amindouă veselindu-mă, să slăvesc, Bunule, venirea Ta».

Astfel prezența trupului și singelui Domnului sub chipurile pîinii și vinului, pentru a ni se da din iubire spre mîncare și băutură, sau pentru a se uni cu noi din iubire la maximum, dă deplină îndreptățire și eficacitate întrupării și învierii Domnului din iubirea față de noi. Căci pentru ce s-ar fi întrupat și pentru ce ar fi înviat Domnul, dacă nu pentru a se uni continuu cu noi, prin trupul Său înviat, pînă la sfîrșitul lumii, iar după aceea pentru a ne învia și pe noi prin această unire a noastră cu trupul Său și pentru a transfigura totul în viața viitoare? Dacă nu ni s-ar da în Euharistie, Fiul lui Dumnezeu ar arăta că reia după Înviere din nou distanța față de noi și de lume. Învierea n-ar duce pînă la capăt putința și voința Lui de unire cu noi din iubire al căror început l-a făcut prin întrupare. Deprecierea Euharistiei sau considerarea ei ca simplă continuare a jertfei adusă Tatălui pentru satisfacerea onoarei Lui jîgnite, sau pentru ispășirea pentru păcatele noastre, e solidară cu înțelegerea mintuirii ca simplă scăpare a noastră de pedeapsa cu chinurile veșnice, nu ca unire a lui Dumnezeu cu noi din iubire și ca desăvîrșire și sfințire a noastră. De aceea Sfințul Simeon Noul Teolog pune în mod insistent Euharistia în legătură nu numai cu jertfa și cu învierea lui Hristos, ci și cu întruparea Lui. Cel ce se împărtășește cu Hristos în Euharistie știe că «Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit întru el» (Ioan I, 14)

Sf. Simeon Noul Teolog vede în trupul și singele euharistic al Domnului toate bunătățile vieții viitoare. Căci bunătățile acestea se cuprind în iubirea Lui, care ni se arată în mod culminant în unirea Lui cu noi în Euharistie. Toate aceste bunătăți ale iubirii și ale vieții nesfârșite au fost puse la dispoziția noastră în trupul Lui cel luat pentru noi, iar din acestea ni s-au făcut și mai accesibile în chipul pîinii și vinului, prin care putem mîncă trupul Lui și deci ne putem uni deplin cu El. Pentru că în pîinea neprefăcută în trupul Domnului avem concentrate toate cele ce întretin viața noastră pămîntească, Hristos folosește chipul pîinii ca mijloc prin care ni se face accesibil trupul Lui, sau pîinea cea cerească, în care sînt concentrate toate bunătățile, toate puterile care întretin viața noastră cerească și eternă. Căci în trupul

Domnului și în singele Lui e însăși dumnezeirea infinită, pusă la dispoziția noastră, iar acest trup și acest sînge în care a coborît viața infinită dumnezeiască, ne sînt puse și mai la îndemîină și în mod permanent și încă în viața pămîntească, cu viața infinită din El în mod vizibil, în chipurile de mîncat și de băut ale pîinii și vinului euharistic.

Această cuprindere în trupul și în singele Domnului a tuturor bunătăților negrăite ale lui Dumnezeu este afirmată de Sfîntul Simeon Noul Teolog în cuvinte ca cele următoare: «Cuvintele negrăite spuse lui Pavel în rai (II Cor. XII, 4), adică înseși bunătățile veșnice pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc pe El (I Cor. II, 9), nu sînt îngrădite pe o înălțime, nu sînt mărginite de un loc, nu sînt ascunse într-un adînc, nu sînt ținute în cea mai de pe urmă parte a pămîntului și a mării, ci sînt înaintea ta și a ochilor tăi. Care sînt acestea? Bunătățile ce ne așteaptă în ceruri, înseși trupul și singele Domnului nostru Iisus Hristos, pe care le vedem, le mîncăm și le bem în fiecare zi. Trupul și singele înseși sînt, cum mărturisesc toți, acele bunătăți». Dar deoarece aceste bunătăți sînt de caracter spiritual, și de spiritualitatea lor ține curăția sufletului, bunătatea, iubirea, ele nu pot fi simțite, gustate, decît de cei ce s-au străduit să dobîndească o spiritualitate corespunzătoare. De aceea spune Sfîntul Simeon: «De voiești să cunoști ca adevărate cele spuse, fă-te sfînt prin lucrarea poruncilor lui Dumnezeu și apoi te împărtășește de cele sfinte. Și atunci vei cunoaște întocmai înțelesul celor spuse». Domnul însuși a spus: «Cel ce mîncă trupul Meu și bea singele Meu are viață veșnică și Eu îl voi învia în veacul de apoi» (Ioan VI, 47—55). Deci în trupul Lui înviat pe care-L mîncăm prin chipul pîinii și vinului, avem dăruite nouă înseși învierea și viața de veci.

«Ai auzit, că împărtășirea de tainele dumnezeiești și neprihănite este viața veșnică și că pe cei ce primesc prin ele viața veșnică Domnul îi va învia în ziua cea de apoi?». Propriu-zis viața veșnică primită odată cu trupul Domnului implică în ea însăși învierea, căci fără înviere nu ne-am putea bucura de totalitatea vieții noastre în veci. Cei ce se împărtășesc de trupul și de singele Domnului, au viața veșnică, pentru că petrec în El și El în ei (Ioan VI, 56—57). Ei au viața eternă pentru că se hrănesc cu pîinea vieții adevărate și depline, care s-a coborît din cer: «Eu sînt pîinea vieții» (Ioan VI, 48). «Eu sînt pîinea care s-a coborît din cer» (Ioan VI, 52)⁷. «Eu sînt adevărul și viața; cel ce crede întru Mine, de va și muri, viu va fi. Și tot cel ce este viu și crede întru Mine, nu va muri în veac» (Ioan XI, 25—26).

Tocmai pentru că în trupul lui Hristos avem hrana dumnezeiască a vieții infinite dată nouă prin chipul pîinii, iar în singele Său puterea de viață și deci veselia infinită de ea, dată nouă sub chipul vinului, cel ce a înaintat în simțirea duhovnicească a acestor bunătăți prin Euharistie,

⁷ Simeon le Nouveau Theologien, *Traités théol.* etc., I. *Traité III, eth.*, p. 421, și urm.

nu se satură niciodată de ele. În aceasta se implică pentru ei totodată conștiința deosebirii sale ca persoană care primește, de Izvorul iubirii personale infinite care dăruiește. Sfântul Simeon Noul Teolog zice: «Cînd eu beau, totodată însetez... Eu doresc să am tot și să beau, de e cu puțință, toate abisurile deodată; dar cum aceasta e cu neputință, îmi spun că eu sînt mereu însetat, deși în gura mea e mereu apa ce curge ce se revarsă în piraie. Dar cînd văd abisurile, mi se pare că nu beau deloc, pentru că doresc să am tot, deși am din belșug toată apa în gura mea. Eu sînt totdeauna un cerșetor, măcar că posed cu adevărat totul unit cu puținul ce-l beau»⁸.

Prin împărtășirea de trupul și de sîngele lui Hristos, însuși trupul nostru e ridicat la treapta de trup al lui Hristos și de aceea e destinat învierii. Trupul nostru se sfințește prin aceasta și prin eforturile noastre de curăție care ne pregătesc pentru primirea trupului Lui și care se întăresc prin primirea lui. Nu mai putem privi la trupul nostru ca la ceva inferior și vrednic de dispreț, sau ca la un simplu instrument de plăceri, pentru că nu putem privi trupul lui Hristos astfel. Creștinismul e străin de dualismul, care vede sufletul în sine și trupul în sine, care vede sufletul ca putînd și meritînd să fie curat, iar trupul ca neputînd și netrebuînd să fie curat, sau să se curățească. Sufletul se vede prin trup și întipărește în trup toate stările și mișcările sale. Trupul e necesar sufletului pentru ca să ducă pînă la capăt pornirile sale spre curăție. Sfințirea sufletului, dacă e reală, înseamnă sfințirea trupului, sau se vede prin sfințenia acestuia. Aceasta mă obligă la un mare respect și la o mare răspundere față de trupul meu și al altora. Trupul meu și trupurile altora își descoperă un caracter de mare taină, odată ce sînt chemate să se împărtășească de înviere și de viața de veci, prin sălășluirea lui Hristos în ele. Trupul apare ca o structură fluidă spiritual-materială, sau chiar teandrică.

Raționalitatea trupului, devenind transparentă prin Duhul Sfînt, devine ea însăși luminoasă, sau izvor de cunoaștere. În această raționalitate a trupului nostru, care se adîncește prin împărtășirea de trupul subțiat și cu raționalitatea deplin-transparentă a lui Hristos, cu raționalitatea total înrădăcinată în Dumnezeu-Cuvîntul, Lumina supremă, și susținătorul pe veci al acestui trup, dar și în sufletul nostru înrădăcinat în același Dumnezeu-Cuvîntul, are trupul nostru baza învierii Lui. Căci din sufletul nostru care se menține nemuritor în Hristos Cel înviat, cînd Hristos va voi, se va plasticiza din nou în forma materială transfigurată raționalitatea specifică a trupului fiecăruia din noi, sau rădăcinile spirituale ale lui, adîncite în sufletul nostru și în Hristos.

Cei ce se împărtășesc în cursul vieții pămîntești de trupul lui Hristos cel subțiat și îndumnezeit, adîncindu-și aceste rațiuni ale trupului lor, împreună cu sufletul, în Hristos cel înviat, vor învia spre unirea fericită cu Hristos. Cei ce nu s-au împărtășit de trupul lui Hristos, vor învia și ei cu trupul, căci trupul înviat al lui Hristos va

8. *Hymne XXIII*, în: *Hymnes II*, în «Sources chrétiennes», nr. 174, p. 211.

aduce la o viață fără de moarte materia trupurilor, raționalitatea trupului Lui fiind într-o legătură cu raționalitatea întregii materii sau a tuturor trupurilor. Dar întrucît aceștia se vor menține închiși față de comunicarea voluntară cu Hristos, starea învierii lor, va fi o stare nevrută de ei și nepărtașă de bunurile ce vin prin comuniunea în iubire cu El.

Fiecare mădular al trupului nostru, unit prin Sfînta Împărtășanie cu Hristos devine mădular al lui Hristos; prin fiecare lucrează Duhul Sfînt care lucrează prin mădularele lui Hristos și iradiază din acestea. Hristos a devenit subiectul mădularelor mele lucrînd prin ele, și eu subiectul mădularelor lui Hristos lucrînd prin ele. Dar în mod paradoxal eu rămîn conștient că sînt cel ce primesc această cinste, nu o dau; că deci nu mă confund toluși cu Hristos. Eu fac lucrurile ce le face Hristos și El face lucrările ce le fac eu; dar puterea ultimă pentru aceste lucruri e în Hristos, nu în mine.

Sf. Simeon Noul Teolog afirmă faptul acesta cu toată îndrăzneala, dar și cu toată smerenia:

«Noi devenim mădulare ale lui Hristos — și Hristos devine
 mădularele mele.
 Hristos se face mîna mea, piciorul meu, al ticălosului
 de mine,
 Și mîna lui Hristos, piciorul lui Hristos, sînt eu,
 ticălosul.
 Eu mișc mîna mea și mîna mea este Hristos întreg;
 Eu mișc piciorul meu și iată El strălucește ca Hristos.
 Dacă tu voiești, vei deveni mădularul lui Hristos»⁹.

Dar nu numai eu cu mădularele mele sînt al lui Hristos, ci oricare alt credincios, care se împărtășește de trupul și de singele Lui. Iar aceasta ne face să ne simțim toți una în Hristos. Sfîntul Simeon spune despre părintele său duhovnicesc, Simeon Evlaviosul, că pentru el:

«Toate mădularele sale și toate mădularele oricărui altul,
 Toți și fiecare erau totdeauna în ochii săi ca Hristos,
 El însuși întreg era Hristos și privea ca pe Hristos
 Pe toți cei botezați, îmbrăcați în Hristos întreg»¹⁰.

Dar, ca gura mea să poată deveni gura lui Hristos, sau gura curată a lui Hristos să poată deveni gura mea, gura mea trebuie să se facă curată, sau eu însumi să mă fac curat, încît Hristos să poată rosti prin gura mea numai cuvintele Lui curate, sau eu să pot rosti prin gura Lui cuvintele Lui curate, apărînd ca un autentic organ al lui Hristos. La fel, dacă ochii mei și mîna mea devin mîna și ochii lui

9. Hymnes, I, în: «Sources chretiennes», nr. 156, Hymne XV, p. 289.

10. Op. cit., p. 295.

Hristos, ele trebuie să fie curate, ca Hristos să poată privi prin ochii mei toate în chip curat și să poată săvârși prin mâna mea faptele Sale curate. Eu trebuie să mă străduiesc pe de o parte pentru această curăție înainte de Sfânta Împărtășanie, pe de alta Hristos însuși mă face și mai curat prin împărtășirea mea de El.

Spiritualitatea Euharistiei nu constă numai în trăirea simplă a unirii cu Hristos, ci într-o unire în curăție, pentru care trebuie să mă străduiesc înainte și după Împărtășanie, dat fiind că această curăție nu e produsă de Hristos în mine fără efortul meu. Hristos îmi dă nu numai o stare de curăție, ci și o putere în vederea acestei curății. Acest înțeles îl au cuvintele rostite de preot înainte de Sfânta Împărtășanie: «Sfintele sfinților». Ele îi cheamă la Sfânta Împărtășanie pe cei ce s-au străduit pentru curăție, dar le și făgăduiește puterea pentru o viață și mai curată.

Iar când Teofan al Niceei cere preotului să aibă mâna care se atinge de trupul Domnului mai curată ca lingurița, iar gura mai cinstită decât potirul, pentru că în curăția mâinii și gurii este și un efort îndreptat spre interiorul lui, cererea aceasta este valabilă și pentru credincioșii ce se împărtășesc¹¹. De aceea în Ortodoxie credincioșii postesc, se spovedesc, se impacă cu toți cărora le-au greșit și se feresc de orice păcat înainte de Sfânta Împărtășanie. Iar acestea sînt tot atîtea acte de spiritualizare, care dacă se repetă des conduc pe credincioși spre o spiritualitate întipărită adînc în ființa lor, devenită o caracteristică a vieții lor.

Credincioșii sînt învățați de Biserica lor că nu trebuie să uite că Hristos cu care se împărtășesc nu e numai Fiul lui Dumnezeu cel întrupat ca să întîlnească în trupul lui, oceanul bunătăților dumnezeiești, nici numai Hristos cel înviat, ca să se sădească în ei fără nici un efort arvuna Învierii, ci și Hristos care a ajuns la înviere prin cruce și care deci rămîne într-un chip tainic în stare de jertfă pentru a ne da și nouă puterea de a mortifica pe omul vechi al păcatului și a ne dărui eliberați de lanțurile oricărui egoism, lui Dumnezeu.

Pentru Biserica răsăriteană, Euharistia și-a păstrat întreaga importanță de izvor al unei vieți spirituale mereu sporite a credincioșilor, de putere în vederea spiritualizării lor înțeleasă ca drum spre desăvîșire, după asemănarea lui Hristos, întrucît în Euharistie credinciosul se unește cu Hristos, care-și trăiește și-și prelungește în credincioși toate actele și stările Sale mîntuitoare, în plină acțiune: întruparea, jertfa și învierea.

11. *Epistola III, Despre preoție ; P.G., 150, 341, IX.*